

Сања Милићевић
Универзитет у Бањој Луци
Филолошки факултет
sanja.milicevic@flf.unibl.org

УДК 378.4:811.161.1(497.6)
https://doi.org/10.18485/sd_ruski75.2023.ch15

РУСКИ ЈЕЗИК НА УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ

У раду се даје кратак историјат изучавања руског језика на Универзитету у Бањој Луци, као и приказ савременог стања на Студијском програму руског и српског језика и књижевности Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци. Приказани су резултати истраживања професионалног статуса бивших студената овог студијског програма, спроведеног за потребе округлог стола „Руски језик у образовном систему Републике Српске: стање и изазови“.

Кључне ријечи: руски језик, Универзитет у Бањој Луци, Република Српска, образовна језичка политика, настава страних језика.

The paper gives a short history of studying the Russian language at the University of Banja Luka, as well as an overview of the contemporary state of the curriculum of Russian and Serbian language and literature of the Faculty of Philology of the University of Banja Luka. The results of the research on the professional status of former students of this curriculum, conducted for the needs of the “Russian Language in the Educational System of the Republic of Srpska: Its State and Challenges” Roundtable, are presented.

Keywords: Russian language, University of Banja Luka, Republic of Srpska, educational language policy, teaching of foreign languages.

0. У академској 2022/2023. години навршило се десет година од оснивања Студијског програма руског и српског језика и књижевности на Филолошком факултету Универзитета у Бањој Луци. Иако је ријеч о релативно младом студијском програму, изучавање руског језика и културе у Бањој Луци има традицију дугу више од 70 година. Подаци објављени у русистичком темату часописа Филолог свједоче о томе да је у школској 1950/1951. години, на Вишој педагошкој школи у Бањој Луци руски језик уведен као обавезан предмет, а да је академске 1969/1970. године основана прва Студијска група за руски језик на

Педагошкој академији (Бабић 2021: 15), чиме је започело опсежније изучавање русистике на академском нивоу. Након оснивања Студијског програма руског и српског језика и књижевности на Филолошком факултету 2012. године услиједио је период успона русистике и јачања сарадње са високошколским установама у Руској Федерацији. Нарочит замах сарадња добија 2021. године, оснивањем Центра за руске студије, чиме је створена основа за дубљу научноистраживачку сарадњу, популаризацију руског језика и културе и повезивање других чланица Универзитета са институтима и универзитетима у Русији.

1. У првим годинама свог постојања Студијски програм руског и српског језика и књижевности привукао је велику пажњу студената, па је тако у првој генерацији уписано 33 студента, а наредних година број уписаних студената кретао се између 40 и 50, колико је износила и максимална уписна квота. До првог озбиљнијег пада броја уписаних студената долази 2016. године, када је уписано 29 студената, а у наредним годинама та бројка ће пасти до 4, колико је уписано у пандемијској 2020. години (в. Прилог бр. 1). Према подацима из маја 2023. године, број оних који имају статус активног студента у првом циклусу студија износи 48.

Академска година	Број уписаних студената
2012/2013.	33
2013/2014.	49
2014/2015.	50
2015/2016.	43
2016/2017.	29
2017/2018.	17
2018/2019.	10
2019/2020.	7
2020/2021.	4
2021/2022.	7
2022/2023.	9

Прилог бр. 1. Преглед броја уписаних студената у првом циклусу студија у периоду од 2012. до 2022. године.

За разлику од првог циклуса студија, на којем се руски језик изучава у оквиру двогрупе, заједно са српским језиком и књижевношћу, на другом циклусу студија ријеч је о смјеру Руски језик и књижевност.

Овај смјер уведен је академске 2019/2020. године, када је уписана прва група, коју су чиниле двије студенткиње. У наредним годинама број уписаних студената није се значајно мијењао (в. Прилог бр. 2), а до сада су на овом студијском програму дипломирале три студенткиње.

Академска година	Број уписаних студената
2019/2020.	2
2020/2021.	4
2021/2022.	1
2022/2023.	2

Прилог бр. 2. Преглед броја уписаних студената у другом циклусу студија у периоду од 2019. до 2022. године.

2. Са претпоставком да се разлози смањења броја уписаних студената крију у проблемима тржишта рада, односно у недовољној заступљености руског језика у школском систему, Катедра за русистику и Центар за руске студије у октобру 2021. године организовали су округли сто „Руски језик у образовном систему Републике Српске: стање и изазови“. Како бисмо утврдили у којој мјери је овај проблем утицао на оне који су зваће професора стекли на Универзитету у Бањој Луци, за потребе овог округлог стола спровели смо истраживање о професионалном статусу бивших студената Студијског програма руског и српског језика и књижевности Филолошког факултета.

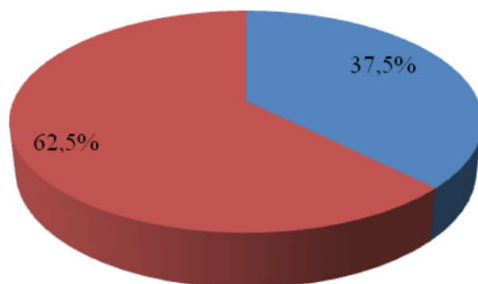
У истраживању, којим је обухваћено 48 испитаника¹, покушали смо да сазнамо какво је радно искуство бивших студената и у којој мјери су успјели да знања стечена на студијама руског језика примијене и искористе на радном мјесту.

Податак који највише забрињава и који потврђује да је интересовање студената за студије руског језика опадало услед недовољних могућности запослења свршених студената руског и српског језика и књижевности откривен је на самом почетку истраживања, гдје се показало да чак 62,5% бивших студената нема радно искуство у струци (в. Прилог бр. 3).

¹ Приликом спровођења анкете нисмо успјели да ступимо у контакт са свим дипломираним студентима Студијског програма руског и српског језика и књижевности, па ова бројка (њих 48) износи око 70% укупног броја студената који су до момента спровођења истраживања дипломирали на овом студијском програму.

Радно искуство у струци

■ Са радним искуством у струци ■ Без радног искуства у струци

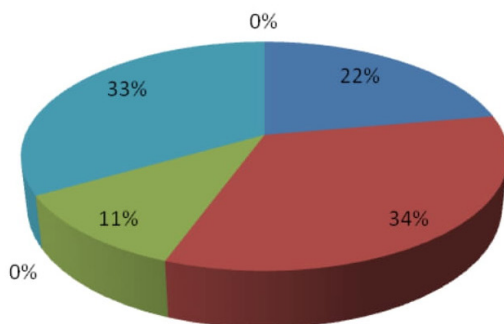

Прилог бр. 3. Приказ резултата истраживања о радном искуству у струци.

Будући да је ријеч о звању *професор руског и српског језика и књижевности*, треба узети у обзир чињеницу да велики број запослених испитаника ради на позицијама које не захтијевају познавање и употребу руског језика: наставници српског језика, библиотекари, лектори, преводиоци и сл. Тако је истраживање показало да од укупног броја запослених испитаника само трећина ради на пословима наставника/професора руског језика (в. Прилог бр. 4).

Позиције запослених испитаника

■ Наставник српског језика ■ Наставник руског језика
 ■ Преводац ■ Библиотекар
 ■ Наставник руског и српског језика ■ Друго

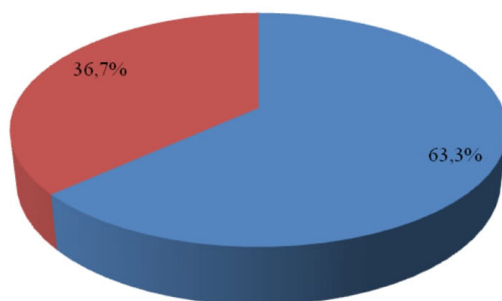

Прилог бр. 4. Приказ резултата истраживања о позицијама запослених испитаника.

Сличне податке пружио је и одговор на друго питање (в. Прилог бр. 5), у којем је од испитаника без радног искуства затражен одговор о могућностима пријаве на конкурс за радно мјесто наставника или професора руског језика у школама на територији Републике Српске. Њихови одговори, који се процентуално подударају са одговорима добијеним у претходном питању, потврдили су да су могућности запослења за наставнике руског језика у школском систему Републике Српске у великој мјери ограничене.

Могућност пријављивања на конкурс за радно мјесто наставника/професора руског језика

■ Без могућности пријаве на конкурс ■ Са могућношћу пријаве на конкурс

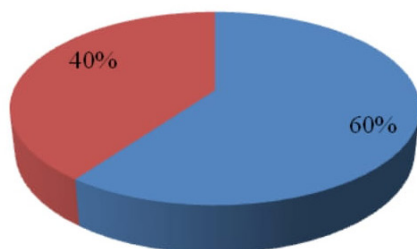

Прилог бр. 5. Приказ резултата истраживања о доступности конкурса за радно мјесто наставника/професора руског језика.

Проблем могућности пријављивања на конкурс за радно мјесто наставника/професора руског језика произлази из проблема образовне језичке политике у Републици Српској, која се огледа у неуједначеној заступљености страних језика у образовном систему, као и нејасно дефинисаним критеријумима избора другог страног језика у школама, у којима, према доступним подацима, њемачки језик заузима доминантну позицију (в. Милићевић 2022). Због тога не чуди што је много већи број свршених студената, њих 60%, имао прилику да се пријави на конкурсе за наставника/професора српског језика (в. Прилог бр. 6).

Могућност пријављивања на конкурс за радно мјесто наставника/професора српског језика

■ Са могућношћу пријаве на конкурс ■ Без могућности пријаве на конкурс

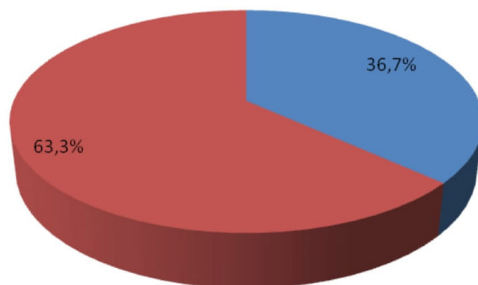

Прилог бр. 6. Приказ резултата истраживања о доступности конкурса за радно мјесто наставника/професора српског језика.

Иако је уочљива недовољна заступљеност руског језика у систему формалног образовања, подаци о хонорарним запослењима, курсној настави и индивидуалним часовима показују нешто другачије стање (в. прилоге бр. 7, 8 и 9). У одговорима испитаника запажамо да прилике за хонорарне преводилачке послове, курсеве и индивидуалне часове ипак постоје, што упућује на постојање потребе за познавањем руског језика изван образовног система.

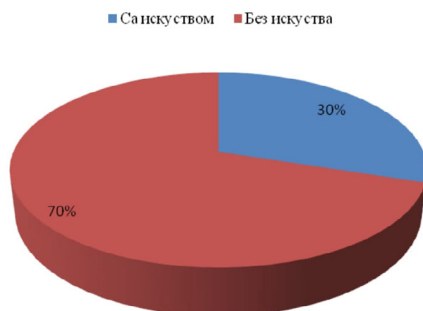
Искуство обављања хонорарних преводилачких послова

■ Са искуством ■ Без искуства

Прилог бр. 7. Приказ резултата истраживања о искуству рада на преводилачким пословима.

Искуство рада на курсевима руског језика

Прилог бр. 8. Приказ резултата истраживања о искуству рада на курсевима руског језика.

Искуство држања индивидуалних часова руског језика

Прилог бр. 9. Приказ резултата истраживања о искуству држања индивидуалних часова руског језика.

Без обзира на ограничене могућности запослења у струци, охрабрујући је податак о томе да већи дио испитаника који нису запослени у струци сматра да им је познавање руског језика ипак помогло у развоју каријере (в. Прилог бр. 10).

Да ли сматрате да вам је познавање руског језика
помогло у развоју каријере?

Прилог бр. 10. Приказ резултата истраживања ставова испитаника о значају руског језика за развој каријере.

Будући да је ријеч о најраспрострањенијем и најутицајнијем словенском језику у простору међународне комуникације, који је високо позициониран на ранг-листама свјетских језика према различитим параметрима (в. ГК-Индекс 2020), потреба за познавањем руског језика посвједочена је и у оквиру других филолошких усмјерења. Управо због тога на Студијском програму српског језика и књижевности Филолошког факултета Универзитета у Бањој Луци предмети Руски језик 1 и Руски језик 2 традиционално имају статус обавезних предмета на првој години основних студија. У првом семестру предвиђено је изучавање руског језика у оквиру два часа предавања и два часа вјежби седмично, док се у другом семестру овај предмет изводи само путем два часа предавања.

3. Осим на Филолошком факултету, руски језик присутан је као изборни предмет на Факултету безбједносних наука, гдје се изучава у првом и трећем семестру, на Филозофском факултету, као и на Академији умјетности у оквиру мастер студија.

На Факултету безбједносних наука руски језик је као изборни предмет први пут уведен у академској 2020/2021. години, за студенте прве године, док је од наредне, академске 2021/2022. године изборни

предмет Руски језик 2 понуђен и студентима друге године.² Од тренутка увођења, интересовање студената прве године за изборни предмет Руски језик 1 је у константном порасту, док је број студената који су у академској 2022/2023. години похађали наставу из предмета Руски језик 2 мањи у односу на претходну годину (в. прилог бр 11).

Предмет	Академска година	Број студената
Руски језик 1	2020/21.	3
	2021/22.	12
	2022/23.	16
Руски језик 1	2021/22.	45
	2022/23.	39

Прилог бр. 11. Преглед броја студената Факултета безбједносних наука који су похађали наставу из изборних предмета Руски језик 1 и Руски језик 2.

На Филозофском факултету Универзитета у Бањој Луци руски језик понуђен је као изборни предмет на студијским програмима Педагогија и Историја у оквиру основних студија. На Студијском програму педагогије наставним планом предвиђено је изучавање предмета Руски језик 1 (два часа предавања и један час вјежби на седмичном нивоу) и Руски језик 2 (један час предавања и два часа вјежби седмично) у првом, односно другом семестру. За исти период предвиђено је и изучавање руског језика на Студијском програму историје, с тим што је седмични фонд часова на овом студијском програму мањи – један час предавања и један час вјежби. Према доступним подацима, ни на једном од поменутих два студијска програма до сада није било пријављених студената за похађање ових предмета.

Академија умјетности Универзитета у Бањој Луци студентима другог циклуса студија, смјер Музичка педагогија, методика солфеђа нуди изборне предмете Руски језик 1 и Руски језик 2 у првом, односно другом семестру. Наставним планом предвиђено је да се настава руског језика у склопу поменутих предмета изводи у оквиру два часа предавања седмично. У академској 2020/2021. години, када су по први

² Предвиђени фонд часова за изборни предмет Руски језик 1 подразумева три часа предавања и један час вјежби, док се Руски језик 2 изучава у оквиру два часа предавања и два часа вјежби.

пут активирани ови предмети, Руски језик 1 и Руски језик 2 похађало је двоје студената. У наредним академским годинама пријављених за изучавање руског језика на овом студијском програму није било.

За разлику од стања на студијама русистике, чије узроке је оправдано тражити у проблемима тржишта рада, веома мала заинтересованост за изучавање руског језика као изборног предмета међу студентима хуманистичких и друштвених наука упућује на проблем фактора мотивације, који могу бити вишеструки.³

4. Статус руског језика на Универзитету у Бањој Луци може се посматрати са два аспекта, и то:

- са аспекта заступљености руског као изборног предмета на различитим чланицама Универзитета и
- са аспекта стања на студијама русистике на Филолошком факултету.

Присуство руског језика као изборног предмета на свега четири од укупно 17 факултета (укључујући Академију умјетности) указује на потребу за планским увођењем овог предмета на листе изборних предмета на којима се по традицији налазе енглески, њемачки и други европски језици. С обзиром на то да Универзитет у Бањој Луци активно сарађује са великим бројем универзитета у Руској Федерацији, повећан број истраживачких, наставних и, прије свега, студентских размјена требало би да се у будућности позитивно одрази и на заступљеност изборног предмета у наставним плановима чланица Универзитета.

Резултати истраживања спроведеног међу бившим студентима Студијског програма руског и српског језика и књижевности, посматрано у цјелини, доносе поражавајуће податке о заступљености руског језика у образовном систему Републике Српске. Са друге стране, искуства Филолошког факултета у протекле четири године показују да је интересовање за учење руског језика у оквиру некомерцијалних курсева у константном порасту. Студенти четврте године руског и

³ У свом истраживању из 2004. године Д. Ђоровић показује да код студената хуманистичких наука пресудну улогу има унутрашња мотивација, али да, истовремено, стереотипи и предрасуде имају веома велики значај приликом одабира страног језика (Ђоровић 2004: 463). Новије студије, које се односе на студенте друштвених и хуманистичких наука, као најбитније факторе код избора страног језика истичу: друштвене потребе, лична интересовања, тежину градива и личност професора који предају стране језике (Maksimović i dr. 2014: 446).

српског језика и књижевности сваке године у љетњем семестру раде као предавачи на бесплатним курсевима руског језика,⁴ а према доступним информацијама, број заинтересованих за похађање ових курсева само у 2022. години увећан је за 20%. Бројни су и примјери преводачког ангажмана студената руског и српског језика и књижевности током посјета различитих делегација образовних и привредних субјеката Руске Федерације, као и приликом одржавања заједничких научних конференција и округлих столова. Према подацима из медија, посљедње спроведене анкете међу ученицима такође показују да је руски језик један од првих избора основаца када је ријеч о одабиру језика који би вољели учити током школовања (АТВ, интернет).

Поред тога, литерарни конкурс Центра за руске студије „Русија у мом оку“, намијењен основцима и средњошколцима, из године у годину привлачи све већи број учесника, и то углавном оних који немају прилику да у својим школама уче руски језик. Све ово говори у прилог тези да је интересовање за руски језик и руску културу у порасту, али да су могућности учења овог језика веома често ограничене на наставу у оквиру курсева и других краткорочних облика наставе. Интересовање јавности за културне активности које спроводи Центар за руске студије (обиљежавање значајних јубилеја и конкурси) такође показује да руски језик међу становницима свих узраста већ има веома значајно мјесто, оно исто које заузима на свјетским ранглистама популарности и због којег заслужује даму се у образовном систему Републике Српске, а посебно у оквиру основног и средњег образовања, пружи додатни простор.

Цитирана литература

Бабић, Биљана. „Седамдесет година руског језика и културе у Бањој Луци (1951–2021)“. Филолог – часопис за језик, књижевност и културу 12/23, 2021: 15–16.

ГК-Индекс: Индекс положения русского языка в мире; индекс глобальной конкурентоспособности (ГК-Индекс), индекс устойчивости в странах постсоветского пространства. Сост. А. Л. Арефьев, Д. А. Горбат

⁴ Курсеви руског језика намијењени су првенствено студентима и запосленима на Универзитету у Бањој Луци. Међутим, због повећаног интересовања, Катедра за русистику донијела је одлуку да похађање курсева буде омогућено и ученицима средњих школа у Бањој Луци.

- и др. под ред. М. А. Осадчего, Москва: Государственный институт русского языка им. А. С. Пушкина, 2020.
- Ђоровић, Данијела. „Однос студената хуманистичких наука према страним језицима”. *Настава и васпитање* 53 (4–5), 2004: 448–464.
- Максимовић, Јелена, Јелена Османовић. „Ставови студената друштвених и хуманистичких наука о проучавању страних језика”. *Philologia mediana* 6 (6), 2014: 443–460.
- Милићевић, Сања. „Образовна језичка политика Републике Српске у домену наставе страних језика”. *Филолог – часопис за језик, књижевност и културу* 13/26, 2022: 271–283.
- ТВ, интернет. <https://www.atvbl.rs/vijesti/drustvo/osnovci-u-republi-ci-srpskoj-zele-uciti-ruski-jezik-umjesto-engleskog-i-njemackog-31-5-2023>

Саня Миличевич

РУССКИЙ ЯЗЫК В УНИВЕРСИТЕТЕ В БАНЯ-ЛУКЕ

Резюме

В статье приводится краткая история изучения русского языка в Университете в Баня-Луке, а также анализ современного состояния на отдельных факультетах, где этот язык представлен в качестве обязательной или факультативной дисциплины. Помимо филологического факультета, на котором русский язык изучается в рамках направлений подготовки «Русский и сербский языки и литература» и «Сербский язык и литература», русский язык в качестве факультатива присутствует на трех других факультетах Университета: Академии художеств, факультете безопасных наук и философском факультете. Учитывая, что за последние годы произошло значительное сокращение числа студентов, обучающихся по направлению подготовки «Русский и сербский языки и литература», в статье представлены результаты исследования профессионального статуса выпускников этого направления, проведенного для целей круглого стола «Русский язык в системе образования Республики Сербской: положение и проблемы». Результаты этого исследования свидетельствуют о недостаточной представленности русского языка в начальных и средних школах Республики Сербской, что особенно оказывает влияние на возможности трудоустройства выпускников. В статье также указывается ряд показателей, свидетельствующих о том, что в обществе существует интерес к русскому языку, поэтому необходима системная работа над внедрением данного языка в систему образования Республики Сербской.

Ключевые слова: русский язык, Университет в Баня-Луке, Республика Сербская, языковая образовательная политика, обучение иностранным языкам.